

A DETERMINE-projekt legújabb eredményei

Taller Ágnes projektkoordinátor

Országos Egészségfejlesztési Intézet

Folyóiratunk 2008/5–6. lapszámában közzétettük azt a jelentést, amely a 2007–2010 között működő, az egészség társadalmi és gazdasági meghatározóival foglalkozó DETERMINE-projekt tevékenységének első évéről számol be.¹ A projekt magyarországi partnere az *Országos Egészségfejlesztési*

Intézet. Jelen cikk keretein belül rövid ízelítőt szeretnénk adni a jelentés óta megtett legújabb lépésekről és projekt-eredményeikről.

Emlékeztetőül:

DETERMINE

DETERMINE

*Az egészséggel összefüggő esélyegyenlőség javítása
az egészség társadalmi és gazdasági meghatározóin keresztül
az Európai Unióban (2007–2010)*

A DETERMINE-projekt az egész Európai Uniót átfogó kezdeményezés, amely az egészséggel összefüggő esélyegyenlőség társadalmi és gazdasági meghatározóinak terén ösztönzi a cselekvést. Több mint 50 különböző egészségügyi szervből álló konzorciumot tömörít 26 európai országból. A projekt átfogó célja, hogy a döntéshozók körében nagyobb tudatosságot ébresszen, annak érdekében, hogy az egészséget szempontként kezeljék a szakpolitika-alakítás során.

Főbb tevékenységei:

- Az „Egészséget minden szakpolitikában” ajánlást elősegítő hatékony nemzeti szakpolitikák feltérképezése, amelyek az egészséggel összefüggő esélyegyenlőség elősegítésére irányulnak; valamint az ezekkel kapcsolatos gazdasági elemzések kutatása.
- Innovatív bevált gyakorlatok keresése, amelyek a hátrányos helyzetű csoportok egészségi állapotának javítására irányulnak; valamint modellprogramok kiválasztása és támogatása.
- Figyelemfelkeltés, kapacitásépítés az egészség társadalmi és gazdasági meghatározóinak kezelése érdekében.

A EuroHealthNet (www.eurohealthnet.eu) a Cseh Népegészségügyi Intézettel együttműködésben koordinálja a projektet. A kezdeményezés az Európai Unió Népegészségügyi Programjának keretein belül részesül támogatásban.

További információért kérjük, látogasson el a projekt honlapjára:
www.health-inequalities.eu

Nemzetközi kitekintés

A DETERMINE-projekt tevékenységével támogatni kívánja az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2005-ben alakult „Az Egészség Társadalmi Meghatározói Bizottsága” munkáját, amelynek célja, hogy felmérje, mi az, amire szükség van az egészséggel összefüggő esélyegyenlőség² elősegítéséhez, és támogassa az annak megvalósítására irányuló globális törekvéseket. A Bizottság 2008. évi jelentésében az egészség-szakadék³ egy generáción belül való felszámolására szólított fel. Átfogó ajánlásai között szerepelt a mindennapi életfeltételek javítása, a hatalom, a pénz és az erőforrások egyenlőtlen eloszlása elleni küzdelem, a probléma felmérése, megértése, illetve a szakpolitikák az egészséggel összefüggő esélyegyenlőségre gyakorolt hatásainak vizsgálata.

A WHO 62. Egészségügyi Világgűlése 2009 májusában határozatot fogadott el, amelyben ismét sürgeti a tagállamokat, hogy a 2008-as jelentésben foglalt fő elvek iránt biztosítsanak nemzeti elkötelezettséget, ösztönözzék a kormányok különböző szektorai közötti párbeszédet az egészség szempontjainak figyelembevételére és az ágazatközi együttműködés érdekében, valamint univerzális, átfogó szociális védelem kialakítását, amely mindenki számára biztosítja a jólléthez és egészséghez nélkülözhetetlen javak és szolgáltatások elérhetőségét. A határozat ismételt felszólít az egészség tágabb meghatározóinak kezelésére és a korábbi nemzetközi konferenciákon megfogalmazott ajánlások, mint pl. az *Ottawai Egészségfejlesztési Charta* és a *Bangkoki Charta* megvalósítására.

Mi történt a Determine-projekt keretében 2008 óta?

Egészséget minden szakpolitikában

A projekt első évében felmérés készült arról, hogy a projekt-partner országokban milyen eszközök, stratégiák, szakpolitikák léteznek, amelyek az egészségi egyenlőtlenségek társadalmi meghatározóira irányulnak.⁴ Ezek hatékony megvalósítása számos tényezőtől függ, mint pl. milyen érvekkel tudjuk meggyőzni a szakpolitikásokat, döntéshozókat a társadalmi meghatározók figyelembevételének hasznáról. A gazdasági érvek erőteljes ösztönzést jelenthetnek, ezért a projekt második fázisában a partnerek az egészségi egyenlőtlenségek társadalmi meghatározóira irányuló szakpolitikákkal kapcsolatban rendelkezésre álló gazdasági elemzéseket kutatnak. Az eredmények várhatóan 2009 nyarán lesznek elérhetőek.

Innovatív bevált gyakorlatok

Az innovatív bevált gyakorlatokról szóló átfogó tanulmány⁵ megjelenését követően tavaly 3 modellprojektet választottak ki, amelyek az egészségi állapot társadalmi-gazdasági meghatározóinak kezelését célzó, az adott országban innovatívnak számító megközelítéseket képviselnek. A kiválasztás

idején már működő projektek további pályázati támogatást nyertek 11 hónapra, a projekttevékenység fejlesztése céljából. A pályázat egyik nyertese magyarországi projekt.

RÖVID ISMERTETŐ A PROJEKTEKRŐL:

Innovatív munkahelyi egészségfejlesztési projekt elhízással küzdő, testmozgást nélkülöző, alacsony iskolai végzettségű férfiak számára (Dánia)

A projekthelyszínül szolgáló munkahelyen többnyire alacsony iskolai végzettségű, vagy képzettséggel nem rendelkező férfiak dolgoznak. A célcsoportra jellemző a betegség okozta nagyarányú hiányzás, az elhízás, a testmozgás hiánya és a dohányzás. A projekt az egészséges táplálkozás támogatásával, a dohányzástól való leszokást elősegítő és a testmozgást ösztönző tevékenységekkel próbál változást elérni a férfiak egészségmagatartásában. A megvalósítás széles körű partnerségi együttműködés keretében történik a munkahely, a munkáltató, a munkavállalók, a gyorséttermek és a helyi sport- és szabadidős tevékenység-szolgáltatók, továbbá a helyi szakközépiskola részvételével. A projekt megvalósítója a Guldborgsund-i önkormányzat egészségügyi szakembereiből álló munkacsoport. Az egészségmagatartásban való változtatás módszereit a résztvevők kvalitatív kutatás során vizsgált észrevételei alapján dolgozták ki.

Bővebb információ a projektről elérhető angol nyelven: <http://www.health-inequalities.eu/?uid=-b0ab978015a7c862f240f521aebdf4d2&id=Seite3480>

Egészségfejlesztési projekt hajléktalanok körében (Szlovénia)

A program olyan társadalmilag különösen kirekesztett csoportra irányul, amelynek tagjai kívül esnek az egészségügyi és szociális szolgáltatások körén, formális és informális társadalmi kapcsolataik hiányoznak, illetve alkohol- és drogproblémával küszködnek. A program holisztikus módon próbál segítséget nyújtani a számtalan egészségügyi problémával rendelkező hajléktalanoknak. A működtető *Kings of the Street* szervezet különböző módokon igyekszik javítani a célcsoport szolgáltatásokhoz való hozzáférését, illetve segíteni őket abban, hogy életüket egészségesebben élhessék. A program elemei: heti hat napon át

(folytatás a 30. oldalon)

(folytatás a 29. oldalról)

nyitva tartó, hátrányos helyzetű embereket segítő központ működtetése; lakhatást, foglalkoztatást és az egészségesebb táplálkozást elősegítő tevékenységek.

Bővebb információ a programról elérhető angol nyelven: <http://www.health-inequalities.eu/?uid=-b0ab978015a7c862f240f521aebdf4d2&id=Seite3489>

Egészséges és fenntartható lakhatás (Debrecen)

2003-ban a Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum Népegészségügyi Iskolája szervezésében közösségfejlesztési projekt indult egy elszigeteltségben élő roma közösség körében. A projekt eredeti célja a közösség egészségi állapotának javítása és egészséggel kapcsolatos ismereteinek bővítése volt. A projekt elindítása után röviddel nyilvánvalóvá vált, hogy az alapvető problémák kezelése, illetve a lakhatás-kérdés megoldása nélkül nincs remény a közösség egészségi állapotának javítására. A debreceni *Domokos Márton Kert* roma közössége 2006-ban létrehozta az *Opre Roma (Állj fel, roma)* Egyesületet, azzal a céllal, hogy a közösség élet- és lakáskörülményeit javítsa. Az Egyesület tagjai egymással összefogva és számos partnerrel együttműködésben szeretnék megoldani lakásproblémájukat. A program főbb célkitűzései a következők:

- A közösség környezethasználat, környezetvédelem és energiafelhasználás iránti tudatosságának növelése közművek látogatásával egybekötött előadássorozat keretében.
- Közösségi tervek készítése fenntartható, energiatakarékos és egészségbarát lakókörnyezet kialakítására.
- Építésre kész tervek elkészítése lakhatási projekthez.

További információ a projektről: www.opreromadm.k.hu; <http://www.health-inequalities.eu/?uid=b0-ab978015a7c862f240f521aebdf4d2&id=Seite3486>

A DETERMINE-konzorcium tagjai 2009 folyamán látogatást tettek mindhárom projekt helyszínén. A tapasztalatok alapján a szlovéniai és a debreceni projekt megfelelően és sikeresen halad előre, míg a dán projekt megvalósítását nehezítik a gazdasági válság okozta elbocsátások a projekt helyszínéül szolgáló munkahelyen. A pályázati támogatás lejártát követően, 2009 őszén értékelő jelentés készül a projektekről.

A DETERMINE-honlapra látogatva, az alábbi elérhető módon további több mint 100, a projektpartner országokból származó bevált gyakorlatról található olyan gyűjtemény,

amely az egészség társadalmi meghatározóira irányul: <http://www.health-inequalities.eu/?uid=3a36a83fd799984dd90-e0387da7426df&id=main2>

Figyelemfelkeltés, kapacitásépítés az egészség társadalmi-gazdasági meghatározóinak témájában

A projekt egyik fő célja, hogy az egészségügyön kívüli ágazat szereplőinek figyelmét felkeltsse az egészségi egyenlőtlenségek társadalmi-gazdasági meghatározói iránt, illetve ösztönözze a cselekvést az egészséggel összefüggő esélyegyenlőség javítása érdekében.

Ennek érdekében a partnerek 2008 folyamán szakértői konzultációsorozatot folytattak más ágazatok szakértőivel, hogy felmérjék, mennyire veszik figyelembe az egészségügyön kívüli ágazatok az egészség és az egészségi állapotbeli egyenlőtlenségek kérdését a szakpolitika-alakítás során.⁶

Az interjúalanyok kiválasztása során a partnerek főleg az egészségüggyel hagyományosan együttműködő területek képviselőit tudták elérni (pl. foglalkoztatásügy, oktatásügy, szociális terület), hosszú távon fontos azonban, hogy az egészség társadalmi meghatározóinak szempontjából jelentős, ám az egészségüggyel való együttműködésben általában kevésbé aktív területek képviselőit is megszólítsuk, mint pl. pénzügy, igazságügy vagy külügy.

A 17 partnerországban készült 40 konzultáció eredményét összefoglaló jelentés megállapításai a kutatás jellegéből adódóan nem adnak átfogó képet arról, miként vélekednek Európa-szerte a szakpolitikások az egészségügyön kívüli ágazatokban az egészség kérdéséről. A jelentésben foglalt megállapításokra inkább úgy kell tekintenünk, mint célunk szempontjából fontos, más területekről érkezett „hasznos üzenetekre”.

A jelentésből leszűrhető, hogy az ágazatközi együttműködés általában akkor működik hatékonyan, ha az rendszeres, szabályozott és kötelező jellegű, illetve ha mérhető célok kapcsolódnak hozzá és az együttműködés mindegyik fél számára előnyös. A válaszadók körében még mindig erős a hangsúly az életmódbeli tényezőkön és az egészségmagatartáson. Az „egészség társadalmi meghatározói” fogalom leginkább akkor ragadható meg számukra, ha az egészség közvetlenül kapcsolható a fizikai környezethez; pl. egészséges környezeti feltételek, munkahelyi egészség. Másodsorban az oktatást, a szociális körülményeket és a foglalkoztatást említhetjük, mint elismert egészségdeterminánsokat. Az egészségi állapotbeli egyenlőtlenségekkel kapcsolatban a legtöbb interjúalany a hátrányos helyzetű csoportokra asszociál, az egyenlőtlenségek szisztematikus, az egész társadalomra vonatkozó megközelítése helyett.

A megállapítások alapján fontos, hogy a népegészségügyi és egészségfejlesztő szakemberek figyeljék és ismerjék fel azokat az egészséggel való kapcsolódási pontokat más szektorok munkájában, amelyek együttműködés alapját képezhetik, továbbá releváns információval kell szolgálniuk az egészség kérdéseiről (pl. kutatási adatok, stb.). Segíteniük

kell a probléma meghatározásában és a mindkét fél számára sikeres és előnyös célok kitűzésében. E téren az egészségügyi ágazatnak egységesen kell fellépnie, az egészségügyi ellátórendszer és népegészségügy közötti megosztottság megszüntetésére törekedni kell. Az információterjesztés és a párbeszéd megteremtése érdekében kulcsfontosságú lenne a média bevonása az együttműködésbe.

Ezek a következtetések egyben a továbblépéshez is alapul szolgálnak: 2009 második felében a partnerek kapacitás-építő és figyelemfelhívó kampányba kezdenek. A választ-

ható tevékenységek széles köréből (pl. szervezetfejlesztés, tájékoztató anyagok kidolgozása, képzés szervezése, stb.) a partnerek a helyi igényektől és lehetőségektől függően határozzák meg a vállalt tevékenységet.

Az Országos Egészségfejlesztési Intézet a továbbiakban az egészségi egyenlőtlenségek társadalmi meghatározóiról elérhető információkat kívánja összegezni és terjeszteni, hogy felhívja a döntéshozók figyelmét az egészség szempontjainak figyelembevétele és a téma minél nagyobb ismertségének megteremtése érdekében.

JEGYZETEK

1. A magyar nyelvű jelentés letölthető az OEFI honlapjáról: <http://www.oefi.hu/report.pdf>
2. Az egészséggel összefüggő esélyegyenlőség azt jelenti, hogy ideális esetben mindenki képes a lehető legteljesebb egészség-potenciál elérésére, és senkinek nem szabad e tekintetben hátrányba kerülnie társadalmi helyzete, vagy egyéb, társadalmilag meghatározott tényező miatt.
3. Az egészségi állapotban megnyilvánuló különbség mértéke.
4. A felmérésről szóló jelentés angol nyelven elérhető a <http://www.health-inequalities.eu/?uid=3a36a83fd799984dd9d90e0387da7426df&id=Seite2104> oldalon, illetve magyar nyelven a 2008-as projektjelentésben az OEFI honlapján olvashat róla: <http://www.oefi.hu/report.pdf>
5. Atanulmányangolnyelven letölthető a <http://www.health-inequalities.eu/?uid=3a36a83fd799984dd9d90e0387da7426df&id=Seite2165> oldalról, illetve magyar nyelven a 2008-as projektjelentésben az OEFI honlapján olvashat róla: <http://www.oefi.hu/report.pdf>
6. A projektpartnerek feladata volt, hogy három szakpolitikussal félig strukturált interjú keretében felmérjék az interjúalany tapasztalatait és kapacitásait az ágazatközi együttműködés terén; feltérképezzék az egészségről és az egészségi állapotbeli egyenlőtlenségekről alkotott fogalmait és készségét az egészségi állapotbeli egyenlőtlenségek társadalmi meghatározóinak kezelésére; illetve, hogy milyen segítségre lenne szüksége az egészségi állapotbeli egyenlőtlenségek csökkentését szolgáló ágazatközi együttműködés során.